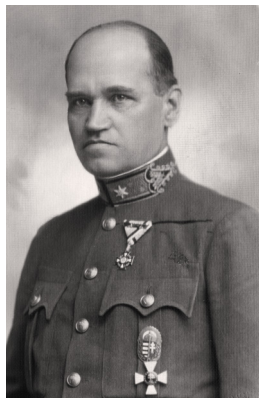

Rátz Jenő

(1882–1952)

Családi háttér és tanulmányok

A két világháború között a Magyar Királyság haderejének, a Nemzeti Hadseregnek, illetve 1922. január 4-étől a magyar királyi Honvédségnek szinte valamennyi jelentősebb vezetői beosztását – a m. kir. Honvéd Hadiakadémia parancsnoka, vegyesdandár parancsnok, a Honvéd Vezérkar főnöke, honvédelmi miniszter – betöltötte Rátz Jenő tábornok, aki 1882. szeptember 20-án, anyai ágon római katolikus, apai ágon görögkatolikus családban született a Torontál vármegyei Nagybecskerekén.

Apja, nagylaki Rátz Jakab Torontál vármegyei gyámpénztárnok, majd megyei tiszteletbeli alszámvevő volt, anyja Novák Cecília. Két fiú – Kornél és Oszkár – és két lánytestvére – Alexandra és Mária – született még.

A nagybecskereki községi főgimnázium nyolc osztályát végezte 1892 és 1900 között, és tett jeles eredménnyel „érettségi vizsgálatot” 1900-ban. Nem ismeretes, hogy a tizennyolc éves fiatalembert mi készítette a papi hivatás választására, de az érettségit követően a csanádi papnevelőben tanult egy fél esztendőt, majd azt elhagyva/otthagya, 1901-ben jelentkezett a Ludovika Akadémiára, amely akkor már három évfolyamos akadémiaként működött.

Rátz Jenőt felvették a Ludovikára, és 1901. szeptember 20-án megkezdte ott a katonai tanulmányait. Elnyerve a „Báró Orczy család alapítványi helyét”, tanulmányait ingyenesen végezhetette. Kiválóan tanult, többnyire osztályelsőként fejezte be az évet.

Mind a három évfolyamot kiváló eredménnyel végezte el, s 1904. augusztus 18-án, 1904. szeptember 1-jétől számítandó ranggal, 4. rangszámmal avatták hadnaggyá a m. kir. kolozsvári 21. honvéd gyalogezredhez, a németül kiválóan beszélő Rátz Jenőt, akit románul sem lehetett volna már „eladni”.

Az utolsó békeévek és a Nagy Háború

A 21. honvéd gyalogezred állományából áthelyezték a m. kir. szegedi 5. honvéd gyalogezredhez, ahol 1908. október 15-ig alantós tiszti beosztásban szolgált. Ezt követően a budapesti honvéd felsőbb tiszti tanfolyamra vezényelték a magasabb képzettségre törekvő fiatal tisztet.

A honvéd felsőbb tiszti tanfolyamot sikeresen elvégző fiatal honvédtisztek (hadnagyok, főhadnagyok) közül a m. kir. Honvédség főparancsnoka javaslatára évente 4–5 fő kerülhetett be felvételi vizsga nélkül a bécsi cs. és kir. hadiiskolába, ahol a jövőző vezérkari tisztjeit képezték, 1908-ig kétéves időtartamban, 1908-tól pedig három esztendő alatt.

Az 1909. május 1-jével, 28. rangszámmal főhadnaggyá kinevezett Rátz Jenő – miután kiváló eredménnyel elvégezte a m. kir. honvéd felsőbb tiszti tanfolyamot – visszakерült a csapattestéhez, ahol 1909. június 30. és 1909. október 1. között századszolgálatot teljesített.

A 27. életévét éppen betöltötte, amikor 1909. október 1-jén megkezdte tanulmányait a bécsi vezérkaritiszt-képző intézményben. Ekkor már azt jegyezték fel róla, hogy a szerb és a francia nyelvben is „szükségképpen” járatos. (Később a francia nyelvet is kitűnően elsajátította.)

A cs. és kir. Hadiiskola befejezését követően, a kialakult gyakorlatnak megfelelően vezérkari tiszti beosztásba helyezték, mint „vezérkarhoz beosztott” főhadnagyot a kassai m. kir. 77. honvéd gyalogdandár vezérkari osztályára. 1914. március 11-én a m. kir. kassai III. honvédkerületi parancsnokság vezérkari főnöke, nemes Balassa Béla vezérkari testületbeli ezredes a Rátz Jenőről készített „egyéni leírásban” kiváló tisztként jellemezte, aki igen alkalmas a vezérkari testületbe való átvételre.

Rátz Jenőt az uralkodó 1914. augusztus 1-jén vezérkari testületbeli századossá nevezte ki. Az első világháború folyamán különböző vezérkari tiszti beosztásokban szolgált, 1915-ben a Szurmay-csoport vezérkari osztályán.

Harctéri teljesítményéért két ízben érdemelte ki a III. osztályú Katonai Érdemkeresztet hadidíszítménnyel, kardokkal, valamint az Ezüst és a Bronz Katonai Érdemérmeket hadiszalagon, kardokkal.

A két világhégés között

Az összeomlás Kassán érte, ahol egy ideig még szolgált a honvédkerületi parancsnokságon, ám 1919-es tevékenysége nem ismeretes, ahogy vezérkari őrnagyi kinevezésének időpontja sem. 1920. szeptember 1-jével már vezérkari alezredes volt.

A Nemzeti Hadseregbe történt belépését követően Miskolcon, a katonai körletparancsnokságon szolgált mint beosztott vezérkari tiszt.

A magyar királyi Hadiakadémia létrejöttét követően – amelyet kezdetben Ferjentsik-csoportnak, majd Ludovika Akadémia tiszti továbbképző tanfolyamnak, később Budapesti Szabályzatismertető tanfolyamnak neveztek – a hadtörténelem tanára lett.

1922 októberétől 1924. december 1-jéig ugyanott mint tanulmányi csoportvezető és harcászattanár szolgált, mindeközben 1923. szeptember 1-jével „vezérkari szolgálatot teljesítő” ezredessé nevezte ki Horthy Miklós kormányzó. Az első világháborús teljesítménye elismeréseként 1922. augusztus 15-én vitézzé avatták.

Az 1924. december 1-jén kelt kormányzói elhatározás Rátz Jenőt a Honvédelmi Minisztérium VI. csoport 6. osztályának élére állította. A HM VI. csoport a trianoni békeszerződés által nem engedélyezett vezérkart fedte. A HM VI. csoport főnöke megnevezés a Honvéd Vezérkar főnöke szolgálati állást rejtette. A VI-6. osztály szerkesztette és dolgozta ki a m. kir. Honvédség számára a különböző szabályzatokat. Röviden *Szabályzatszerkesztő osztály*nak is nevezték.

1928. június 16-án kelt az a kormányzói elhatározás, amely Rátz Jenőt a HM VI-4. osztályának vezetőjévé „tette”. Az osztály foglalkozott volt többek között a vezérkari tisztek képzésével, továbbképzésével.

Rátz Jenő ekkor már tagja volt a Magyar Katonai Írók Körének. 1921-ben jelentette meg Budapesten szerzői kiadásban *A marnei csata. Előzmények, a német balsiker okai, tanulságok* című munkáját, amely sokak számára vált fontos olvasmánnyá. Rátz Jenő később is sokat foglalkozott elméleti kérdésekkel

és a világháború tapasztalatainak feldolgozásával. Az 1931-től a *Magyar Katonai Közlönyből Magyar Katonai Szemlévé* „átalakult” folyóirat „Általános Katonai Közlemények” rovatát vezette, természetesen szolgálati beosztásának megtartása mellett. A Vitézi Rend irányításában is szerepet kapott, amikor is 1929. április 16-án a 7. számú vitézi törzsszék törzskapitánya lett. Ezen tisztségét egészen 1940 decemberéig töltötte be.

Az 1930. november 1-jével tábornokká kinevezett Rátz 1931. október 1-jéig vezette a HM VI-4. osztályát, amikor is az államfő felmentette beosztásából, és kinevezte a magyar királyi Honvéd Hadiakadémia parancsnokává, amely rejtési okok miatt még akkor is a Budapesti Szabályzatismertető Tanfolyam nevet viselte.

Rátz Jenő igyekezett „megreformálni” a vezérkaritiszt-képzést. Az ő elképzelései alapján indult meg a jövőbeni vezérkari tisztek külső országokba vezénylése, ami azt jelentette, hogy a vezérkari tanulmányaikat megkezdeni szándékozó fiatal főhadnagyk egy esztendeig idegen országok – Olaszország, Franciaország, Németország – haderejében teljesíthettek szolgálatot egy adott csapattestnél, jobban elsajátítva ezzel az adott ország nyelvét, illetve megismerkedhettek az adott ország haderejének szervezetével, belviszonyaival stb.

Rátz Jenőt az államfői döntés 1935. január 16-án a Hadiakadémia éléről a Honvéd Vezérkar főnökének helyettese szolgálati állásba emelte. E beosztásában – az újonnan a Honvéd Vezérkar élére kinevezett vitéz Somkuthy József altábornagy mellett – csak néhány hónapot töltött el. A legfelsőbb hadúr akarata 1935. május 1-jével a budapesti m. kir. 1. honvéd vegyesdandár parancsnoki beosztásába helyezte, aki családja nemességének igazolását ekkor kérte a belügyminisztertől, amelyet utóbbi Büm. 50.305/1936. szám alatt igazolt.

A csapatoknál az első világháborút követően mindössze néhány hetet szolgált Rátz Jenő alig valamivel több mint egy évet töltött el a vegyesdandár parancsnoki beosztásban. A kitűnő katonai vezetőnek és felkészült tábornoknak tartott Rátz Jenő az államfő döntésének köszönhetően 1936. szeptember 5-étől a Honvéd Vezérkar főnöke lett, és 1936. október 1-jével, 1936. október 1-jei ranggal „soron kívül” altábornagyi kinevezést is nyert. Az 1919–1920-as rövid időszakot leszámítva, amikor a katonai viszonyok is nem egy esetben kaotikus állapotot mutattak, nem volt arra példa, hogy egy tábornok – korábban és 1941-től a rendfokozati elnevezés vezérőrnagy – kerüljön a honvéd vezérkar élére.

Rátz Jenő – mint katonailag képzett, az európai katonapolitikai helyzet alakulását nyomon követő szakember – látta az 1930-as évek közepén a nemzetközi viszonyokban bekövetkező változásokat, amelyek magukban rejtették egy

nagyobb katonai konfliktus lehetőségeit. Ezek alapján a háború kirobbanását 1940-re várta. A Honvéd Vezérkar főnökeként pontosan ismerte a m. kir. Honvédség helyzetét, tudta, hogy egy újabb háborúra a magyar haderő fegyverzetét, felszerelését és erejét tekintve nincs felkészülve, ezért annak a mielőbbi fejlesztését tartotta fontosnak és meghatározónak. Ez az elképzelése egyezett a magyar tábornoki és tisztikai többségének a véleményével.

Mivel a Honvéd Vezérkar főnökének a feladata volt a honvédség hadra foghatóságának biztosítása, az új fegyverek beszerzésével és bevezetésével, korszerű csapat- és fegyvernemek felállításával kapcsolatos irányelvek kidolgozása, a haderő ütőképességének növelése, a vezérkar szakközegeivel hozzászólott a m. kir. Honvédség mennyiségi, de elsősorban minőségi fejlesztésére vonatkozó tervek kidolgozásához. Rátz Jenő úgy látta, hogy ehhez az Olasz Királyság mellett, amellyel Magyarországnak hagyományosan jó katonai kapcsolatai voltak, a Hitler vezetése alatt felemelkedő Német Birodalom támogatása is szükséges. Nem a nemzetiszocialista eszmékhez való vonzódás okán fogalmazódott meg benne ez az elképzelés, hanem a német Wehrmacht látványos fejlesztése láttán. Az általános hadkötelezettség visszaállításával, a versailles-i békeszerződés által tiltott fegyver- és csapatnemek hadrendbe állításával, a tisztí és altisztí kar rátermettség alapján való kiválogatásával és a korszerű kiképzéssel a német véderő rövid időn belül olyan mennyiségi és minőségi fejlődésen ment keresztül, hogy képessé vált a demilitarizált Rajna-övezet és a Saar-vidék megszállására, megbontva ezzel a Párizs környéki békeszerződések rendszerét. Ez, valamint a Német Birodalom érzékelhető megerősödése az európai nagypolitikában, volt az a motiváló erő, amely Rátz Jenőt egyre inkább a német orientáció felé terelte.

Honvéd Vezérkar főnöki működése során a m. kir. Honvédség fejlesztésére, az ország védelmének megerősítésére megfogalmazott vezérkari terveket a gazdasági helyzet javulásával lehetett (volna) elérni. A kérdés ugyanakkor az volt, hogy miképp lehet a nagyszabású tervekhez előteremteni az anyagi forrásokat, és azokat a meghatározott célra felhasználni.

A honvédelmi fejlesztések gazdasági hátterének megteremtésére egy képzett pénzügyi szakember, Imrédy Béla, a Magyar Nemzeti Bank elnöke vállalkozott, aki úgy vélte, hogy az ország védelmére fordítandó egymilliárd pengő előteremthető, és az elegendő is lehet mind a m. kir. Honvédség felszerelésének, fegyverzetének korszerűsítésére, mind az országban szükséges infrastrukturális fejlesztésekre.

A m. kir. Honvédség ugrásszerű fejlesztésére a Rátz Jenő vezette vezérkar által kidolgozott tervek, és az Imrédy Béla elképzelései alapján ezt biztosító

anyagi fedezet, a Darányi Kálmán miniszterelnök által 1938. március 8-án meghirdetett úgynevezett „győri programban” öltött később testet. A tervezet a hadsereg korszerű felfegyverzésének megindításán túlmenően új gazdasági és politikai irányvonalat is jelentett. Az öt év időtartamára tervezett beruházásnak csupán hatszázmillió pengő fedezete volt vagyondóból, amelyet a hadikiadásokra szántak. A további négyszázmillió pengőt, amelyet infrastrukturális beruházásokra kívántak fordítani, olyan hitelekkel fedezték, amelyek legnagyobb részét a jegybank biztosította megfelelő árualap nélküli bankjegykibocsátással. Ez a konstrukció nagyon hasonlatos volt ahhoz a pénzügyi művelethez, amellyel a német véderő fejlesztését finanszírozták Hitler hatalomra kerülése után. A győri program jelentősen növelte a m. kir. Honvédség harci értékét, és számos új munkahelyet teremtett.

A program gazdasági részének irányítására 1938. március 9-én Imrédy Bélát gazdasági csúcsminiszterré nevezték ki, aki a legnagyobb egyetértésben működött együtt a katonai részek kidolgozójával, Rátz Jenő altábornaggyal.

A Darányi Kálmán vezette kormány belpolitikai okokból történt felmentését követően Imrédy Béla kapott kormányalakítási megbízatást, akinek fő feladata a győri program folytatása mellett az ország gazdasági helyzetének közben tartása és a kormánypárt megbomlott egységének helyreállítása lett.

A magyar katonai felső vezetés csúcán álló két személy közül a vezérkar főnöke volt a felelős a honvédség hadra foghatóságát, illetve alkalmazását biztosító fejlesztési és haditervekért, a honvédelmi miniszter hatáskörébe pedig a fentiek anyagi és személyi szükségleteinek biztosítása tartozott az Országgyűlés által megszavazott honvédelmi költségvetésből. Miután a Rátz Jenő által vezetett vezérkar kidolgozta a m. kir. Honvédség szervezeti és fegyverzeti korszerűsítésének programját, logikusnak látszott, hogy ennek végrehajtását honvédelmi miniszterként ő irányítsa. Ennek alapján Imrédy Béla a vele jó kapcsolatban lévő Rátz Jenő altábornagyot kérte fel honvédelmi miniszternek. Az államfő, Horthy Miklós elfogadta Imrédy Béla javaslatát, és 1938. április 30-ával, 1938. április 30-i ranggal vitéz nagylaki Rátz Jenőt gyalogsági tábornokká, majd 1938. május 14-ével honvédelmi miniszterré is kinevezte, egyben szolgálaton kívüli viszonyba helyezte. (A magyar királyi Honvédség politikai tisztségekbe kerülő tagjai a tényleges állományból kikerültek, és a politikai funkciót szolgálaton kívüli viszonybeliként vagy nyugállományba helyeztéként tölthették be. Ennek oka, hogy még a látszatát is el akarták kerülni annak, hogy a csak az Országgyűlésnek felelős miniszterre a haderő bármilyen befolyást gyakorolhasson.)

Rátz Jenő esetében „sajátos” helyzetet jelentett, hogy honvédelmi miniszteri kinevezése és szolgálaton kívüli viszonyba helyezése tíz nappal korábban történt meg, mint a Honvéd Vezérkar főnöki beosztásából történt felmentése. Utóbbira 1938. május 24-én került sor.

Rátz Jenő honvédelmi miniszteri működése idején, 1938 augusztusában kötöttek megállapodást a jugoszláviai Bledben az úgynevezett kisantantországokkal – Csehszlovákia, Románia és a Jugoszláv Királyság –, amelynek értelmében a Magyar Királyságra vonatkozó trianoni békediktátum katonai korlátozásait gyakorlatilag „feloldották”, és kimondták az ország fegyverkezési egyenjogúságát. Ennek fejében Magyarország vállalta, hogy lemond Csehszlovákia, Románia és a Jugoszláv Királyság elleni esetleges fegyveres fellépésről, és utóbbi államok az országuk területén élő magyarok helyzetének javítását ígérték.

Szinte ugyanezen időben tett látogatást a Német Birodalomban Horthy Miklós kormányzó, amelyre többek között Imrédy miniszterelnök és Rátz honvédelmi miniszter is elkísérte. A látogatás alkalmával Magyarország számára felvetett német ajánlatot – Magyarország a felvidéki területek visszaszerzésért indítson háborút Csehszlovákia ellen, és Németország majd Magyarország segítségére siet – visszautasították. Ezt a m. kir. Honvédség helyzetével (is) indokolták, illetve úgy látták, nem lehetséges egy ilyen vállalat tenni, hiszen az a nyugati hatalmak – Franciaország és Nagy-Britannia – határozott ellenlépéseit vonná maga után.

A németországi látogatáson tapasztaltak nagy hatással voltak Imrédy Bélára, aki azt a következtetést vonta le, hogy az ország gazdasági stabilizálása és irányítása német mintára csak a tekintély elvének előtérbe állításával lehetséges. „Az én felfogásom az volt, a kormány szerepére kell a fő súlyt helyezni, hogy az államélet berendezése felett megfelelő felhatalmazással rendelkezék, s így módon helyes elgondolásait könnyen valósíthassa meg” – vallotta később. Elképzelése az volt, hogy egy mozgalom élére állva fokozatosan felszámolja a politikai pártokat s ezzel a parlamentarizmust. Rátz Jenő, akit lenyűgöztek a Németországban látott katonai bemutatók, a honvédség további fejlesztése érdekében egyetértett a miniszterelnökkel.

Mialatt a magyar belpolitikában a kormányfő és a parlamenti pártok közötti csatározás folyt, az európai nagypolitika is mozgásba lendült. 1938. szeptember 29–30-án Münchenben Nagy-Britannia, Franciaország, Németország és Olaszország képviselői – pontosabban első számú vezetői – úgy döntöttek, hogy Csehszlovákiának át kell adnia a németek lakta területeket Németországnak, míg a magyarokkal és a lengyelekkel, az általuk vitatott területekről, tárgyalásos úton kell megegyezni.

Rátz Jenő ezen elképzeléseket a maga részéről támogatta, és úgy vélte, Magyarországnak más lehetősége nincs, már csak ezért sem, mert 1938 márciusa óta szomszédja már nem Ausztria, hanem az azt bekebelező hitleri Németország.

A komáromi magyar–csehszlovák tárgyalások 1938 októberében nem vezettek eredményre. A két ország kormányai döntőbíráskodást kértek a négy európai nagyhatalomtól. A britek és a franciák érdektelenségüket nyilvánították ki a kérdésben, és „ráhagyták” a döntést az olaszokra és a németekre.

1938. november 2-án a bécsi Belvedere palotában megszületett a döntés: Magyarország közel tizenkétezer négyzetkilométernyi területet kapott vissza a csehszlovák államtól, közel egymillió lakossal, akiknek több mint nyolcvan százaléka vallotta magát magyaroknak.

Rátz Jenő ezt a sikert még mint honvédelmi miniszter érte meg. Részesee lehetett a felvidéki bevonulás(ok)nak.

Nem sokkal a Felvidék visszatérése után Imrédy egy házszabály-módosító törvényt nyújtott be, amely előkészített volna egy, a kormányt a parlamenttől függetlenítő felhatalmazási törvényt. Ekkor 62 képviselő kilépett a kormány-pártból, és az ellenzékkel összefogva leszavazták Imrédyt. Ezért 1938. november 15-én Imrédy benyújtotta lemondását. Mivel a kormányzó az ellenzékot nem akarta hatalomhoz juttatni, a lemondást nem fogadta el, de azért, hogy Imrédyt meggyengítse, néhány hívét eltávolíttatta a kormányból. Így többek között honvédelmi miniszteri tisztéből is felmentette – az addigra már magyar királyi tanácsosi méltóságot kapott – Rátz Jenőt.

A második világháborúban

A miniszteri tisztségéből felmentett és nyugállományba került Rátz a továbbiakban aktív politikai tevékenységet fejtett ki. Barátja és politikustársa, Imrédy Béla által 1940-ben alapított Magyar Megújulás Pártjának lett tagja, illetve egyik meghatározó vezető alakja, egyik elnökhelyettese.

A Berlin bizalmát élvező párt a kormány szélsőjobboldali ellenzékéeként gazdasági, politikai és katonai téren egyaránt a német óhajok teljesítést követelte. Rátz Jenő a párt jelöltjeként képviselői mandátumot is szerzett a tokaj-hegyaljai választói kerületben 1944 nyarán, amely mandátumát 1944. november 8-áig megtartotta.

Magyarország német megszállását követően Rátz Jenő a kormányzó és a németek közt létrejött politikai alku eredményeként – mint az MMP alelnöke

– az újonnan megalakult, Sztójay Döme által vezetett kormányban tárca nélküli miniszter lett, egyben megbízva a miniszterelnök helyettesítésével. Bár ő jobban szerette volna a hadügyi tárcát, de Horthy Miklós ragaszkodott korábbi miniszteréhez, Csataj Lajos személyéhez. Miniszterelnök-helyettesi tisztét egészen 1944. július 19-ig megtartotta, amikor is az államfő felmentette. Megjegyzendő azonban, hogy tisztéből való felmentését június végén maga kérte az államfőtől. Ennek alapvető oka az volt, hogy nem értett egyet a Weiss–Chorin-csoport üzemének, gyárainak stb. átadásával a németeknek, akik így a magyar hadiipar és egyben a gazdaság jelentős részét hatalmukba kerítették.

Annak ellenére, hogy miniszteri tisztéből felmentették, Rátz továbbra is országgyűlési képviselő maradt, de érdemi képviselői tevékenység nem köthető a nevéhez. Ennek vélhetően egyik oka, hogy az Országgyűlés alig ülésezett abban az időszakban, és törvényalkotói tevékenységet gyakorlatilag nem folytatott.

Vitéz Lakatos Géza vezérezredes miniszterelnöki kinevezését követően Rátz Jenő politikai megnyilvánulásai nem ismeretesek. Érdemi szerephez a nyilas-hungarista hatalomátvételt – 1944. október 15–16. – követően jutott, amikor is az államfői jogok gyakorlásával is felruházott Szálasi Ferenc miniszterelnök, nemzetvezető, 1944. november 4-ével Rátz Jenőt élethossziglan kinevezte a Magyar Országgyűlés felsőháza tagjává. A Felsőház pedig az 1944. november 8-án megtartott ülésén a felsőház elnökévé választotta meg. A jelen volt ötven felsőházi tag közül negyvenöt fő adta le szavazatát, s a szavazatok megoszlása a következő volt: igen – harminchét; megoszlott (sic) – hét; üres szavazat – egy.

Rátz Jenő – kormánypárti politikustársai többségéhez hasonlóan – a szovjet Vörös Hadsereg előnyomulásának következtében elhagyta Magyarországot, és a Német Birodalom területére települt át. Ott vetették amerikai (hadi)fogságba, ahol a nála lévő és a magyar állam tulajdonát képező értékeket leltár szerint átadta a hatóságoknak. Az amerikai hatóságok kiadták Magyarországnak. A Népügyészség 1945. október 19-én „nyilvántartásba vette”, majd 1945. október 25-étől előzetes letartóztatásba került, a vezérezredesi rendfokozatától 1945. június 19-én megfosztották, egyben a honvédségből is kicsapták.

A Budapesti Népügyészség háborús és népellenes bűnök elkövetésével vádolta meg, és a Budapesti Népbíróság a Sztójay Döme és társai ellen lefolytatott perben, az 1946. március 22-én kihirdetett ítéletében háborús és népellenes bűnöket elkövetőként golyó általi halálra, vagyonelkobzásra és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésére ítélte. (Az 1946. március 21-én megtartott zárt ülésen született meg a döntés, de a kegyelmi tanács kegyelemre ajánlotta Rátz Jenőt.) Az ítélet kihirdetését követően, 1946. június 24-én a Népbíróságok

Országos Tanácsa elé került Rátz büntetőügye, és a NOT I. 3845/1946 számú ítélete 1946. július 1-jén jóváhagyta az elsőfokú ítéletet.

Rátz Jenő érdekében számos ismert személyiség – többek között Ravasz László református püspök, Feszty Masa festőművész – fordult a Magyar Köztársaság elnökéhez, Tildy Zoltánhoz, kegyelmet kérve a számára. Ugyanezt tette Rátz Jenő védőügyvédje – a rendszerváltoztatás után az USA-beli emigrációjából hazatért, és a Kereszténydemokrata Néppárt meghatározó vezetőjeként és országgyűlési képviselőjeként működő –, Varga László is. Utóbbi Rátz Jenő védelmével nem kis kockázatot vállalt, és emlékezete szerint akkoriban meg volt győződve a védence elleni eljárás koncepciój jellegéről.

A köztársasági elnök, élve a törvény adta kegyelmezési jogával, Rátz Jenő halálos ítéletét 1946. augusztus 19-én életfogytiglan tartó kényszermunkára változtatta. A Honvéd Vezérkar volt főnöke, a volt honvédelmi miniszter, egykori miniszterelnök-helyettes büntetését a váci büntetés-végrehajtási intézetben töltötte, ahol – a Legfőbb Ügyészség 1954. február 16-án, Budapesten keltezett levelének tanúsága szerint – 1952. május 21-én elhunyt. (Egykori rabtársai Rátz Jenő halálának az időpontját 1952. január 21-ben adták meg a néhai honvédelmi miniszter családtagjainak.)

Földi maradványai a váci „rabtemetőben” nyugosznak. Fennmaradt irathagyatékát a Hadtörténelmi Levéltárban helyezték el.

Irodalom

Ács Tibor – Balogh Gyula – Bencze László – Hegedűs Zoltán – Liptai Ervin – Móricz Lajos – Szakály Sándor: *Honvédelmi miniszterek 1848–1994*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1994.

Karsai László – Molnár Judit (szerk.): *A magyar Quisling-kormány. Sztójay Döme és társai a népbíróság előtt*. Budapest, 1956-os KHT, 2004.

Szakály Sándor: A magyar királyi honvéd Hadiakadémia parancsnokai (1919–1944). *Új Honvédségi Szemle*, 50. (1996), 9. 1–18.

Szakály Sándor: A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar főnökei 1919. augusztus 12. – 1945. május 9. *Új Honvédségi Szemle*, 56. (2002), 1. 96–115.

Szakály Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Lexikon és adattár*. Budapest, Ister Kiadó, 2003.